

CE CITIM DE SĂRBĂTORI: MICHEL TOURNIER, „GASPAR, MELHIOR ȘI BALTAZAR”

Autor: Andreea Iulia Scridon | 24 decembrie 2021

„Liniștea adâncă a nopții celei mai lungi a anului învăluisese întreg pământul și ai fi zis că acesta rămăsese neclintit, iar cerul își oprise răsufklarea ca să n-o tulbure [...]. O tresăltare de bucurie nestăpânită a străbătut cerul și pământul”. (p. 166)

Michel Tournier este un autor subapreciat, oarecum de nișă, lucru greu de înțeles având în vedere talentul său pentru a crea personaje extraordinar de umane. O carte pe care am descoperit-o de acest autor, potrivită pentru Solstițiul de iarnă, este *Gaspar, Melhior și Baltazar*, evident, povestea celor trei magi de la Răsărit – o poveste atât de simplă și totuși atât de enigmatică.

Desigur, nu se pune problema unei intrigi surprinzătoare, ci a unei adaptări reușite. Varianta lui Tournier este respectuoasă și totuși originală, introducând în roman un al patrulea mag, care a întârziat la Nașterea Domnului căutând în țări îndepărtate o bomboană de fistic.

Gaspar, regele nubian care dă tonul romanului, este un personaj magnetic care te atrage din prima: „Este o stea rătăcitoare, care apare deodată pe cer și dispore la fel de brusc, alcătuită dintr-un cap trăgând după sine niște plete unduitoare” (p. 10). Caracterizat de o inteligență sclipitoare și o curiozitate care l-ar încadra în rândul oamenilor moderni, el reprezintă prima oportunitate de etalare a unui umor suav din partea autorului: „Mere, pere, caise. Deși studiul acestor monstruoziități m-a pasionat, nu același lucru pot spune despre gustul lor fad, apos și anemic”

(p. 13). Această savoare ne acordă o altă perspectivă asupra Antichității, justificând în același timp o dorință de reînnoire care se acutizează în punctele critice ale istoriei umane.

Tournier este interesat de o gamă largă de suferințe și bucurii omenești, tratând cu seriozitate măgarul din Ieslea Sfântă și făcând din fascinantul rege Irod un geniu malefic, shakespearian: „Da, tot ce mi-a rămas din viață nu-i decât un urlet de durere! Dar mă agăț de ea cu furie, pentru că n-am pe nimeni care să-mi urmeze” (p. 126). Este cu adevărat polivalent, însă patetic în răutatea și complexitatea lui și, așadar, memorabil: „Îl sileam să o strige pe Mariam împreună cu mine, ca și cum două voci ar fi avut îndoiiți sorți de izbândă pentru a o readuce la viață” (p. 136).

Un realist magic, dar care seamănă mai bine cu Umberto Eco sau chiar Mircea Eliade prin erudiția care domină scrisul său decât cu reprezentanții sud-americieni, Tournier pare să apeleze la tehnica fantasticului identificată de Todorov, prin seriozitatea cu care tratează aspectul imersiv al romanului istoric:

„Am renunțat la lei și vulturi, cu mult prea comuni și al căror simbolism este prea vulgar, dar aștept în schimb o licornă, un fenix și un balaur, făgăduiți de niște călători aflați în trecere, al căror preț l-am plătit dinainte, ca să fiu mai sigur”. (p. 11)

Faptul că licornul este de sex feminin adaugă un grad de credibilitate în plus, starea de spirit în care s-a introdus cititorul pentru a „crede” fiind de la sine înțeleasă. Realismul magic, căzut acum într-o oarecare dizgrație sub călcâiul postmodernismului, reiese ca un moștenitor demn al basmului și chiar al mitologiei: „Legende se hrănesc din ființa noastră. Adevărul lor se sprijină pe complicitatea inimilor noastre” (p. 47). Subtextul însuși are un rol la fel de puternic ca textul în sine: Satana, care plânge privind la frumusețea lumii, nu apare ca personaj niciodată, dar se ascunde în mintea cititorului justificând anumite slăbiciuni și suferințe ale personajelor.

Limbajul nobil (cuvinte alese ca bijuterii) este blazonul lui Tournier, iar traducerea Mirelei Voicu abundă în eleganță. Tonul reține o atmosferă misterioasă fără să fie excesiv de metaforic și, în mod curios, cartea nu este previzibilă, având un simț climatic puternic construit pe tactici narrative ambițioase și bine alese, cum ar fi un efect de accelerare sau încetinire creat de schimbare de la timp trecut la prezent. Cartea este, deci, o scufundare vie într-un subiect care continuă și va continua să fascineze prin meandre ingenioase, precum și un prilej filozofic:

„Picioarele ne ajută să gândim. Ritmul pașilor ne determină meditația. Picioarele noastre mimează înaintarea unui spirit căutător de adevăr”. (pp. 196 – 7)

Tot prin cale filozofică, cartea pare să își propună o completare subînțeleasă a anumitor idei teologice: ceea ce au în comun în mod fundamental oamenii cu regi și regii, la rândul lor, cu Dumnezeu: un simț bântuitor al singurătății și nevoia pentru un succes care izvorăște din această dilemă sufletească.

În această pandemie, care a fost o noapte neagră a sufletului, vă recomand această carte frumoasă ca un îndemn la speranță.

Imagine: Peter Paul Rubens – „Adoration of the Magi” (1618); Sursa: WikiArt